
Sam Moghadam / Unsplash

USKONTO JA HULLUUS

HANNU KAUTTO

Juutalaisuus, kristinusko ja hulluus ovat vahvasti kytköksissä toisiinsa. Vanhassa testamentissa on viittauksia hulluuteen, hepreaksi *shiggaon*. Jumalalla on Raamatussa tyrannimainen valta ihmiseen. Jumalan henki aiheuttaa hurmostiloja ja Jumalan lähettämät pahat henget riivauksia ja raivopäisyyttä.

Englannissa lääkärit alkoivat 1600-luvulla huomata yhteyden uskonnollisuuden ja hulluuden välillä. Molemmissa tapauksissa ilmeni kielillä puhumista, kouristuksia, itkua, hourailua ja valitusta. **Thomas Hobbesille** (1588-1679) eurooppalaisille tyypilliset uskomukset henkimaailmasta, piruista ja noidista olivat mielen harhoja. Samaan joukkoon hänen mukaansa kuului uskonto. USAssa mielisairaalan ylilääkäri **Samuel Woodward** (1787-1850) analysoi yli 2300 sairaalaan 1833-1845 tullutta potilasta. Hän löysi seitsemän keskeistä sairauden syytä, joista yksi oli uskonnollinen kiihotustila.

Uskonnollinen mietiskely ja kiihottuminen alettiin 1800-luvulla nähdä yhtenä sairastumisen syynä. Uskonnollinen intoilu oli yksi mielisairauden muoto ja julmuuksien, murhien ja teurastusten aiheuttaja. Englannissa psykiatrit näkivät uskonnon yhtenä mielisairauden syynä.

Lännen mielisairaaloissa on ollut runsaasti potilaita, jotka ovat pitäneet itseään profeettoina, jumalan lähettiläinä, Jeesuksena tai muuten hengellisen hierarkian huipulla olevina. Ylenpalttinen uskonnollisuus voi saada pään sekaisin.

Uskonpuhdistaja **Jean Calvin** alkoi pian julistaa uuden kulkutaudin, aivokupan, olevan seurausta ihmisten raskaista synneistä. **Jean-Martin Charcot** tutki 1870-1880-luvuilla Pariisissa hermosairauksia. Hän oli työtovereineen mukana kirkon ja uskonnon vastaisessa työssä. He osoittivat aikalaisilleen, että katolisen kirkon pyhimykset ja muut katolisten palvomat hahmot olivat samanlaisen hysterian, manian tai ekstaasin vallassa kuin lukuisat Pariisin sairaaloiden potilaat.

Brittiläisten houruintohtorien papereista selviää, että potilaiden joukossa 1800-luvulla oli ahvääreissä epäonnistuneita liikemiehiä, melankolisia kirkonmiehiä, vanhojapiikoja, rettelöiviä nuoria, juoppoja työläisiä, seniilejä palvelijoita ja uskonnollisia fanaatikkoja. Pariisilaisen sairaalan potilasrekisteristä löytyi paljon pappeja ja munkkeja sekä tulevalla helvetin kidutusten pelolla itsensä sekopäiseksi saaneita maalaisia.

Epä- tai antisosiaalisuuden ohella psykopaatin profiilia alkoi 1900-luvulla värittää syyllisyys. Syyllisyydentunne on 1500-1600-luvuilta lähtien näkynyt masennuksen medikaalisessa ja kulttuurisessa maisemassa, uskonpuhdistuksen mukanaan tuoman yksilön vastuunalaisuuden korostamisen myötä. Tämä kääntyi päälaelleen ja muuttui syyllisyydentunteen puuttumisena psykopatian tunnusmerkiksi.

Yhdysvaltalaisen Marywoodin yliopiston tutkimus kävi läpi erään pennsylvanialaisen mielisairaalan kaikki psykoosia koskevat sairauskertomukset 1900-luvulta (1136 potilasta). Yleisin harhakäsitys oli vainoharha, myös kansainvälisesti yleisin. Seuraavaksi yleisimpiä olivat uskonnolliset harhat.

Lähde

Petteri Pietikäinen: Hulluuden historia. Gaudeamus, 2025.